

طاهری ورسی، احمد علی

رجعت، یا، حیات دوباره از دیدگاه عقل، قرآن و روایات / احمد علی

طاهری ورسی، - - قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۴.

ISBN: 964-8484-32-5

۲۳۲ ص.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۲۲۱] - ۲۳۱. همچنین به صورت زیر نویس.

۱. رجعت.

۲. رجعت - جنبه‌های قرآنی.

۳. رجعت - احادیث.

الف. عنوان. ب. عنوان: حیات دوباره از دیدگاه عقل، قرآن و روایات

BP۲۲۲/۴/ط۳۲۳ ۲۹۷/۴۴

۱۳۸۴

۲۵۷۴۸ - ۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

کتابخانه ملی ایران

رجعت یا حیات دوباره	نام کتاب:
احمد علی طاهری ورسی	مؤلف:
انتشارات مسجد مقدس جمکران	ناشر:
پاییز ۱۳۸۴	تاریخ نشر:
اول	نوبت چاپ:
اسوه	چاپ:
۵۰۰۰ جلد	تیراژ:
۱۳۰۰ تومان	قیمت:
۳۲ - ۵ - ۸۴۸۴ - ۹۶۴	شابک:

انتشارات مسجد مقدس جمکران	مرکز پخش:
فروشگاه بزرگ کتاب واقع در صحن مسجد مقدس جمکران	
۷۲۵۳۷۰۰ ، ۷۲۵۳۳۴۰ - ۰۲۵۱	تلفن و نمابر:
۶۱۷	قم - صندوق پستی:

﴿حق چاپ مخصوص ناشر است﴾

بحث یا حیات دوباره

از دیدگاه عقل، قرآن و روایات

احمد علی طاهر وری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 يَا أَيُّهَا الْغَزِيرُ مَسْنَا وَأَهْلُنَا الضُّرُّ
 وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ
 وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ

تقدیم به

محضر قطب دایره‌ی امکان، سرسلسله‌ی عالم خلقت، واسطه‌ی فیض
 الهی در جهان، سر چشمه‌ی آب حیات، محیی احکام قرآن و شریعت،
 التیام بخش دل‌های دردمندان، منتقم آل محمد علیهم‌السلام در ایام رجعت،
 عدالت‌گستر جهانی، مهدی موعود، صاحب العصر و الزمان علیه‌السلام آن سفر
 کرده که هرگز از میان دوستان برون نرفته، هر کجا باشد خداوند
 نگهدارشان باد!

آرزو دارم! تو را رؤیت کنم چهره بنا! جان به قربانت کنم
 هست امیدم، به هنگام ظهور گر نباشم در جهان، رجعت کنم

نیمه‌ی شعبان ۱۴۲۴ هـ ق

مسجد سلیمان - حوزه‌ی علمیه المهدی علیه‌السلام

احمد علی طاهری ورسی

فهرست تفصیلی

۱۱	پیشگفتار
۱۳	گزارش

فصل اول، مفهوم رجعت

۱۷	مفهوم رجعت
۱۹	۱- رجعت در لغت
۲۰	۲- رجعت در اصطلاح

فصل دوم، تاریخچه رجعت

۲۵	تاریخچه رجعت
۲۸	۱- عصر نزول وحی
۲۹	استفاده‌ی رجعت از آیات قرآن
۳۱	تعیین زمان رجعت
۳۲	۲- عصر امیرالمؤمنین (ع) (۴۰-۱۰ هـ.ق)
۳۴	اولین منکر رجعت
۳۶	۳- عصر امام مجتبی تا پایان عصر امام سجاد (ع) (۹۴-۴۰ هـ.ق)
۳۷	حدیث رجعت در شب عاشورا
۳۸	طرح احادیث رجعت در مجالس خصوصی
۳۹	۴- عصر امام باقر (ع) (۱۱۴-۹۴ هـ.ق)
۴۱	دومین منکران رجعت
۴۲	گسترش انکار رجعت در میان صاحبان قدرت
۴۴	۵- عصر امام صادق (ع) (۱۴۸-۱۱۴ هـ.ق)
۴۵	اعتقاد به رجعت، جرم قابل تعقیب

۴۶	 ظهور انحراف در تفسیر رجعت
۴۷	 سومین منکران رجعت
۴۸	 مناظره‌ی مؤمن الطاق با ابوحنیفه
۴۹	 ۶- عصر امام کاظم و امام رضا (ع) (۲۰۳-۱۴۸ هـ.ق)
۵۰	 رجعت حق است
۵۱	 ۷- عصر امام جواد (ع) تا پایان عصر حضور معصوم (ع) (۲۲۹-۲۰۳ هـ.ق)
۵۳	 ۸- عصر غیبت معصوم (ع) (...-۳۲۹ هـ.ق)

فصل سوم، رجعت از دیدگاه شیعه، سنی و غلات

۵۷	 رجعت از دیدگاه شیعه، سنی و غلات
۵۹	 ۱- رجعت از دیدگاه شیعه
۶۲	 تأویل روایات رجعت، مستلزم خروج از تشیع نیست
۶۴	 ۲- رجعت از دیدگاه اهل سنت
۶۶	 مؤمن به رجعت، کذاب است!
۶۸	 تعریف رجعت از دیدگاه اهل سنت
۷۰	 ۳- رجعت از دیدگاه غلات و مفسوضه
۷۲	 ائمه‌ی اهل بیت (ع) واقعا به شهادت رسیده‌اند
۷۴	 اشتباه زمخشری
۷۴	 شیعه‌ها غالی نیستند
۷۶	 غلات بدتر از یهود هستند
۷۷	 نزاع شیعه و سنی، لفظی است
۷۸	 ادله‌ی رجعت در منابع اهل سنت
۷۸	 ۱- رجعت و خلیفه دوم
۷۹	 ۲- رجعت و ابن ابی‌الدنیا
۸۰	 ۳- رجعت و قرطبی
۸۲	 ۴- رجعت و ابن‌کثیر
۸۲	 ۵- رجعت و زمخشری
۸۳	 ۶- رجعت و دکتر حجازی (استاد دانشگاه الازهر)
۸۴	 نقطه‌ی اختلاف بین دو مکتب

۸۴	علل انکار اهل سنت.....
۸۴	۱- حصول شبهه.....
۸۶	۲- تقلید از گذشتگان.....
۸۷	۳- دفاع متعصبانه.....
۸۸	۴- جهل و حسادت.....

فصل چهارم، ادله رجعت

۹۱	ادله رجعت.....
۹۳	۱- رجعت از دیدگاه عقل.....
۹۴	وقوع رجعت.....
۹۵	رجعت تجلی عدالت و قدرت الهی.....
۹۶	۲- رجعت در قرآن.....
۹۷	الف) ظهور یا نصّ الفاظ آیات قرآن بر رجعت.....
۹۸	رجعت گروهی از تکذیب کنندگان.....
۱۰۲	حرمت رجعت اقوام هلاک شده.....
۱۰۴	رجعت وعده الهی.....
۱۰۶	رجعت و نصرت انبیا.....
۱۰۸	ب) آیات تفسیر شده بر رجعت توسط روایات.....
۱۰۸	رجعت همه ی انبیا.....
۱۱۲	۳- رجعت در روایات.....
۱۱۴	الف) رجعت، عقیده ی حق و ضروری.....
۱۱۴	رجعت در زمره ی سایر معارف اسلام.....
۱۱۵	ب) روایات تفسیری.....
۱۱۶	رجعت، پایان عمر ابلیس.....
۱۱۹	ج) رجعت کنندگان.....
۱۲۰	رجعت امام حسین علیه السلام و یارانش.....
۱۲۳	۴- رجعت یک سنت همیشگی در میان امت ها.....
۱۲۴	الف) رجعت در میان امت های گذشته.....
۱۲۴	رجعت مقتول بنی اسرائیل.....

۱۲۵	رجعت پس از صد سال
۱۲۷	رجعت چندین هزار نفر
۱۲۹	ب) ضرورت تحقق رجعت در اتمت آخر الزمان
۱۲۹	سرنوشت مشترک اتمت‌ها در قرآن
۱۳۰	سرنوشت مشترک اتمت‌ها در روایات
۱۳۴	۵- رجعت، در دعاها و زیارت‌نامه‌ها
۱۳۵	الف) رجعت در زیارت‌نامه‌ها
۱۳۶	اعتقاد به رجعت، یا انتظار دولت کریمه
۱۳۸	اعتقاد به رجعت، یا آمادگی برای یاری حق
۱۴۰	انکار رجعت، انکار قدرت خداوند
۱۴۰	رجعت دستور دین
۱۴۱	رجعت، نتیجه‌ی تلاش انسان
۱۴۲	ایمان آوردن در روز رجعت نفی ندارد
۱۴۳	ب) رجعت در دعاها
۱۴۴	درخواست رجعت با شمشیرهای برهنه
۱۴۵	امام حسین علیه السلام سید رجعت‌کنندگان
۱۴۶	رجعت حضرت مهدی علیه السلام
۱۴۹	رجعت و حکومت ائمه علیهم السلام بعد از حضرت مهدی علیه السلام
۱۵۲	ج) خاتمه
۱۵۲	۱- رجعت‌کنندگان
۱۵۵	۲- زمان رجعت

فصل پنجم، پاسخ به شبهات

۱۵۷	شبهات رجعت
۱۶۱	۱- تنافی رجعت با ادله‌ی عقلی
۱۶۱	الف) رجعت، برگشتن کامل به ناقص
۱۶۲	ب) رجعت، برگشتن فعلیت به قوه
۱۶۵	ج) رجعت همان تناسخ
۱۶۵	معنای تناسخ

۱۶۵	اقسام تناسخ به لحاظ متعلق
۱۶۶	هدف قائلین به تناسخ
۱۶۷	دلیل عقلی بر بطلان تناسخ
۱۶۷	دلیل نقلی بر بطلان تناسخ
۱۶۸	تفاوت رجعت با تناسخ
۱۶۹	(د) تنافی رجعت با معاد
۱۷۱	(ه) تنافی رجعت با طبیعت دنیا
۱۷۲	(و) تنافی رجعت با تکالیف
۱۷۴	(ز) رجعت، مستلزم اجتماع ائمه
۱۷۷	۲- تنافی رجعت با ادله‌ی نقلی
۱۷۷	الف) تنافی رجعت با تبرّی از ظالمان
۱۷۸	استحاله‌ی جبران گذشته پس از مرگ
۱۸۱	ب) تنافی رجعت با آیات قرآن
۱۸۳	ج) اعتقاد به رجعت، توطئه یهود
۱۸۷	د) دشمنی با صحابه، منشأ اعتقاد به رجعت
۱۸۹	ه) اعتقاد به رجعت، زاییده‌ی محرومیت
۱۹۰	و) اعتقاد به رجعت، ترغیب به گناه
۱۹۱	ز) رجعت، اعتقاد بی دلیل
۱۹۵	ح) روایات رجعت، اعتبار ندارد
۱۹۶	ملاک ارزیابی روایات در ابواب فقه
۱۹۷	ملاک ارزیابی روایات اعتقادات
۲۰۰	ط) تنافی رجعت با روایات
۲۰۰	ی) رجعت، بازگشت قدرت به اهل بیت علیهم السلام نه بازگشت افراد
۲۰۲	تفاوت رجعت با ظهور حضرت مهدی علیه السلام
۲۰۳	شبهات رجعت با ظهور حضرت مهدی علیه السلام

فصل ششم، فلسفه و اهداف رجعت

۲۰۷	فلسفه و اهداف رجعت
۲۰۹	کمال نهایی در سایه‌ی تربیت مستقیم معصوم علیه السلام

۲۱۲	اهداف یا حکمت‌ها
۲۱۲	۱- گسترش دین اسلام
۲۱۲	۲- تحقق و عده‌ی الهی
۲۱۴	۳- ظهور قدرت الهی
۲۱۴	۴- گرفتن انتقام مظلوم از ظالم
۲۱۵	۵- ذلت کفار و منافقین
۲۱۶	۶- اقامه‌ی حدود و قصاص تعطیل شده
۲۱۷	۷- زنده نگه‌داشتن روحیه‌ی انتظار
۲۱۷	۸- ایجاد روحیه‌ی استقامت برای مؤمنان
۲۱۸	۹- تکریم مؤمنین در دنیا
۲۱۹	۱۰- رسیدن به تکامل نهایی
۲۲۰	۱۱- جدا شدن صف مؤمنان از کفار
۲۲۰	۱۲- تشفی دل مؤمنان
۲۲۱	منابع تحقیق

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي خلق الموت والحياة ليظهر حسن صنعه وعظمته، حمداً يضيء لنا به ظلمات البرزخ ويسهل علينا به سبيل الرجعة والبعثة. ثم الصلوة والسلام على خير خلقه، محمد وأهل بيته الطاهرة الذين وعدوا بالرجعة ليظهروا دين الحق وأهله ويذلو الكفرة، لا سيما قآئهم الذي يجتث أصول الظلمة. واللعنة الدائمة على أعاديهم الذين يذقون من العذاب الأدنى في الرجعة، ثم يردّون إلى العذاب الآخرة.

پیشگفتار

مبنای اقتدارطلبی و سلطه جویی مستکبران عالم بر این اساس استوار است که فروغ امید را از دل‌ها بزایند، و ملت‌ها را به زنجیر یأس و ناامیدی کشیده، به اسارت درآورند. تمام تلاش و کوشش خود را برای نابودی اعتقادات امیدبخش و حرکت آفرین مسلمانان به کار گرفته‌اند، تا این که آنان را در بیابان‌های خشک ناامیدی به اسارت گرفته، مطیع خود سازند و سرمایه‌های مادی و معنوی آنان را به یغما ببرند.

در میان عقاید مسلمانان، عقاید پیروان اهل بیت علیهم‌السلام که برگرفته از دو منبع اصیل اسلام و دو امانت گران‌سنگ رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم است، از ویژگی خاص و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا تجربه‌ی گذشته‌ی مسلمانان و پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و حوادث پس از آن، به خوبی نشان داد: تنها عقیده‌ای که می‌تواند جلوی اقتدارطلبی و سلطه جویی استعمارگران را گرفته و توده‌های میلیونی مسلمانان را در مقابل آن‌ها بسیج کند، همین عقیده‌ی نجات‌بخش است. لذا دشمنان اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم با تمام نیرو، اعتقادات پیروان اهل بیت علیهم‌السلام به خصوص مفاهیم امیدبخش و حرکت آفرین را مورد هجوم قرار داده،

با امکانات و ابزارهای پیشرفته‌ی خبری و تبلیغاتی،^۱ به نحوی با آن درگیر شده، تا این که آن را از بین ببرند، و یا آن را خالی از حقیقت، بی‌محتوا و غیر معقول ارائه دهند.

در چنین شرایطی، یکی از وظایف مهم و اساسی اندیشمندان و فرهیختگان متعهد، تبیین صحیح فرهنگ حیات بخش اسلام ناب محمدی (ص) و تقویت و تثبیت عقاید مسلمانان است؛ مخصوصاً اعتقاداتی که انسان را نسبت به آینده‌ی جهان امیدوار می‌کند؛ زیرا روشن کردن فروغ امید و زدودن یأس و ناامیدی از دل‌ها، و ترسیم آینده‌ی روشن، بنیان استواری را در مقابل استعمارگران پدید خواهد آورد.

«رجعت» یکی از عقاید حیات بخش است که همزمان با ظهور عدالت گستر جهان، حضرت مهدی (ع) آغاز می‌شود. این عقیده‌ی نورانی به منتظران ظهور آن حضرت، آرامش بخشیده، از سقوط در منجلاب فساد و خود باختگی جلوگیری نموده، به تلاش و کوشش مضاعف برای زمینه‌سازی حکومت جهانی و برچیده شدن ظلم و فساد و امید دارد؛^۲ زیرا با این عقیده، هرگز از درک محضر آن حضرت و شرکت در تشکیل حکومت جهانی ناامید نمی‌شود.^۳ لذا ائمه‌ی اهل بیت (ع) این عقیده را یک بشارت و موهبت الهی، برای مسلمانان دانسته‌اند.^۴

ولی متأسفانه این عقیده‌ی مقدس و امیدبخش حتی در بین پیروان اهل بیت (ع) مورد بی‌اعتنایی قرار گرفته و آن گونه که باید به آن پرداخته شود، مورد توجه و بررسی قرار

۱ - غیر از صدها بنگاه خبری و سایت‌های اینترنتی که شبانه و روز بر علیه شیعه، مشغول فعالیت هستند، فقط در کشور پاکستان، در مدت یک سال بیش از شصت عنوان کتاب، با شمارگان سی میلیون بر ضد شیعه چاپ و منتشر شده است. ر.ک: مجله‌ی قرائنا ش ۶، مقاله‌ی موقف الشيعة من هجمات الخصوم. و در ایام حج سال ۱۳۸۱، ده میلیون و ۶۸۵ هزار جلد کتاب به بیست زبان زنده‌ی دنیا توسط دولت سعودی چاپ و در میان زائرین خانه‌ی خدا مجانی و رایگان توزیع شده (که اکثر آن‌ها بر ضد عقاید شیعه بوده است). ر.ک: مجله‌ی میقات ش ۴۳: ۱۹۳. «تو خود بخوان حدیث مفصل از ابن مجمل».

۲ - بحار الانوار / ج ۵۳، ص ۹۱ و ۷۷ و

۳ - همان ص ۱۴۲.

۴ - همان / ج ۵۳، ص ۶۲ و الايقاظ من الهجعة ص ۳۵۲ و اصول کافی / ج ۳، ص ۵۸۳.

نگرفته است. برادران اهل سنت هم در اثر ناآگاهی و یا تعصب، با بی‌انصافی تمام بر آن هجوم آورده و بدون مراجعه به منابع کلامی و روایی اهل بیت علیهم‌السلام و بدون درک صحیح از رجعت، آن را مخالف ضرورت دین اسلام و ادیان آسمانی دانسته^۱ و معتقدان به آن را کافر، فاسق، بدعت‌گزار، کذاب و ... معرفی نموده‌اند!^۲

در میان اعتقادات نجات‌بخش پیروان اهل بیت علیهم‌السلام، بعد از اعتقاد به امامت، شاید هیچ عقیده‌ای به حد «رجعت» مورد غضب و نفرت پیروان خلفا واقع نشده باشد. و شرح حال نویسان آنان یکی از معیارهای جرح و تعدیل، عدالت و فسق را ایمان و عدم ایمان به رجعت می‌دانند، اگر کسی عقیده به رجعت داشته باشد، هرگز از او روایت نقل نمی‌کنند.^۳ بلکه آن را کذاب و مستحق انواع عذاب‌های دنیایی و آخرتی می‌دانند!^۴ این عقیده‌ی قرآنی را، که در حقیقت موتور حرکت دهنده و امیدبخش برای جامعه‌ی اسلامی است، متأسفانه دانسته یا ندانسته، چنان دور از ذهن و غیر عقلانی، جلوه داده‌اند که به قول خودشان، انسان را در آن واحد به گریه و خنده وامی‌دارد!

گزارش: در مورد رجعت، کتاب‌های زیادی نوشته شده است^۵ و محققان علوم اسلامی (که خداوند به آنان پاداش خیر دهد) قدم‌های بلندی برداشته‌اند. ولی اکثر این‌ها برای مخاطبان خاصی نوشته شده که قابل استفاده برای عموم نیست. و بعضی هم فقط به نقل آیات و احادیث رجعت اکتفا نموده، از هرگونه تجزیه و تحلیل آن خودداری کرده‌اند. در مجموع، همه‌ی این‌ها رجعت را از دیدگاه شیعه مطرح کرده‌اند و اما به مخالفت اهل سنت با آن پرداخته نشده است و یا اگر اشاره‌ای به آن شده، هیچ گونه تحلیل و بررسی درباره‌ی

۱ - بطلان عقاید الشیعه ص ۴۳.

۲ - فتح الباری شرح صحیح البخاری ص ۳۸۲ - تذکره الحفاظ / ج ۲، ص ۵۶۱ - مجموع الأدباء / ج ۱۹، ص ۲۴۳ و ...

۳ - تهذیب التهذیب / ج ۲، ص ۴۶ و ۴۳ - میزان الاعتدال / ج ۲، ص ۹۳.

۴ - تهذیب المقال / ج ۵، ص ۱۰۶ و ...

۵ - مرحوم آقا بزرگ تهرانی، بیش از شصت و پنج جلد کتاب در مورد رجعت ذکر نموده است. ر.ک: الذریعه الی تصانیف الشیعه.

علل و عوامل اختلاف و انگیزه‌های مخالفین، با توجه به منابع آنان صورت نگرفته است. در این مختصر تلاش شده است که به طور همزمان و مقارن با توجه به منابع شیعه و سنی، اعتقاد به رجعت بررسی و تحلیل شود.

هدف اصلی نگارنده، تدوین کتابی بوده که برای عموم قابل استفاده باشد و در عین حال زمینه‌ی تحقیق عمیق‌تر و گسترده‌تری را برای دانش پژوهان علوم اسلامی و علاقه‌مندان این موضوع فراهم نماید. ان شاء الله.

این مختصر در شش فصل تنظیم شده است:

در فصل اول سعی شده، مفهوم رجعت از دیدگاه لغت و اصطلاح شیعه امامیه، تبیین و بررسی و به خطا و اشتباهات برخی دائرةالمعارف نویسان و ارباب ملل و مذاهب در تعریف رجعت، اشاره شود.

در فصل دوم تاریخچه‌ی رجعت، مورد کنکاش قرار گرفته و تلاش نموده‌ایم با توجه به وضعیت سیاسی و فرهنگی جوامع اسلامی، در عصر ائمه‌ی اهل بیت علیهم‌السلام سیر تاریخی و سرگذشت آن را در میان مسلمانان روشن نموده و آغاز پیدایش اختلاف آنان درباره‌ی این عقیده و انحرافات به وجود آمده در مورد رجعت، تبیین و چهره مدافعان و منکران رجعت، معرفی شده و انگیزه‌های آنان را در انکار و یا اثبات آن، بررسی و بیان کنیم.

در فصل سوم، رجعت از دیدگاه دو مکتب شیعه و سنی مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است. و سعی شده موضع پیروان دو مکتب، در مقابل این عقیده، طرح و تبیین شود. و همچنین به تحریف معنای رجعت توسط غلات، و عدم تفکیک اهل سنت بین عقیده‌ی شیعیان امامیه و غلات، اشاره شده است. در ادامه با مراجعه به منابع اهل سنت، ادله‌ی رجعت در گفتار رهبران و دانشمندان آنان توضیح داده شده، و با شواهد و قرائن قطعی اثبات نموده‌ایم که نزاع شیعه و سنی در مورد رجعت، یک نزاع ظاهری و لفظی است. سپس علل و عوامل این اختلاط و اختلاف بین آنان بررسی و به نقد کشیده شده است.

در فصل چهارم، به طرح ادله رجعت پرداخته شده و این عقیده از منظر عقل، قرآن، روایات، ادعیه و زیارت نامه‌ها، مورد کنکاش و بررسی قرار گرفته است که سعی نموده‌ایم

پس از دسته بندی آیات، روایات، ادعیه و زیارات و با ذکر نمونه‌هایی از آن‌ها به تجزیه و تحلیل آن پردازیم، تا این عقیده‌ی مسلم قرآنی به طوری مستدل و برهانی، آن گونه که هست، تبیین و ارائه شود.

در فصل پنجم، ضمن بیان شبهات از منابع مختلف، با تجزیه و تحلیل آن‌ها، ریشه و منشأ آن‌ها مورد جست و جو و پیگیری قرار گرفته و تلاش شده که به طور مستدل، مستند و با توجه به آیات و روایات از منابع مورد قبول شیعه و سنی، جواب داده شود.

در فصل ششم، به چرایی و فلسفه رجعت اشاره شده است. و سعی نموده‌ایم با توجه به آیات و روایات، اهداف آن را در حد امکان روشن کنیم.

در پایان، تذکر این امر را ضروری می‌دانم که اگر خیر و برکتی در این اثر وجود داشته باشد از ثمرات اخلاص، علم و دانش کسانی است که در این زمینه قلم زده‌اند و حقیر خوشه چین خرمن فضل و دانش آنان بوده‌ام و اگر نقایص و کاستی‌هایی در آن مشاهده می‌شود، از آن این کم بضاعتی است که نیازمند هرگونه ارشاد و مساعدت است.

از صاحب نظران و ارباب فضل و دانش، انتظار می‌رود که با تذکر کاستی‌ها و لغزش‌ها، حقیر را رهین منت خویش قرار دهند. والسلام.

اَللّٰهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّكَ الْحُجَّةِ بْنِ الْحَسَنِ صَلَواتُكَ عَلَيْهِ وَعَلَى آبائِهِ،
فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ وَلِيًّا وَحَافِظًا وَقَائِدًا وَنَاصِرًا
وَدَلِيًّا وَعَيْنًا حَتَّى تُسْكِنَهُ اَرْضَكَ طَوْعًا وَتُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا.

* * *